

В ПОЛЬСЬКО-ШЛЯХОЦЬКІЙ І АВСТРИЙСЬКО-ЦІСАРСЬКІЙ НЕВОЛІ.

(З нагоди 150 річчя прилучення Галичини до Австрії 1772 р. і 20 річчя великого хліборобського страйку в Галичині 1902 року.)

Сего року минає 150 літ, як прилучено Галичину до Австрії. Та як Галичанам жилося в тій старій "свобідній", цисарській Австрії і чому-то двадцять літ тому назад, під час життя, галицька хліборобська біднота була вишита на великий хліборобський страйк, домагаючи ся за свою тяжку працю ліпшої платні і людського пошанування? Чи справді Галичани мали свободу в австрійсько-цисарській державі та чи страйк в 1902 р. був колючий, що хліборобська біднота була виволена двірським обшарником таку велику, боротьбу?

Галичина се край наскрізь рідинний і земля дуже урожайна і дуже багата в нафтовій жерелі, через що завжди була нападана на сей край з оруженнми в руках ріжні близькі і далекі грабители і короновані розбійники. Галицький промисел, в порівнянні до інших індустріальних країн, дуже мізерний, тому галицький народ живе головнню з хліборобства, 3 1,849.200 гектарів усього поверхності припадає там на аграрну територію 7,575.253 г., з'яого числа на саму орну землю припадає 3,799.375 г., або майже половина землі; се земля орна і дуже урожайна. Далше слідує великі простори лісів, яких числяється на 2,020.212 г. З того числа на саму Східну Галичину припадає 2,596.259 г. орної землі і 1,450.301 р. ліса. Крім сего там є великі простори пасовищ, лук, огородів, полонин, ставів, рік, мочар, камінових, і т. д. Після даних в 1902 р. в Галичині жило з рідинства 5,570.000 людей, з того числа 3,750.000 в Східній Галичині. З наведених чисел довідуємо ся, що галицькі українські землі Східної Галичини далеко ширші і багатші в природній богацстві від земель Східної Галичини.

Галицьке село бідніе дуже скоро.

Галичина се край селянсько-дрібно-земельної бідноти і горстки великих двірських обшарників. Після даних в 1819 р. в Галичині було 511.372 селянських господарств, що посідали пересічно по 15 моргів, а вже в 1883 р., 64 роки пізніше, було 1,408.000 дрібних господарств, що посідали по 5½ моргів, а ще 19 літ пізніше, в 1902 р. чотирьохтисяч усього господарств (80%) се були дрібненькі селянські господарства. Загално, після даних, в 1902 р. в Галичині начислено 80% дрібних господарств, що посідали від ½ до 5 гектарів і 235 великих власників латифундій (латифундіями називають тих, що посідають висше 2,000 г.), що посідали понад 23 процент аграрного обшару. Коли до великих латифундій додамо господарства 903 великих власників, що посідають від 500 до 2,000 гектарів і 1,531 власників, що посідають від 100 до 500 г., то добачимо, що Галичина (окрім середніх господарств від 5-го до 20 г. і великих від 20 до 100 г.) се край, в котрим живе горстка неробітливих і магнатів, що посідають широкі ділянки ліса, пасовища, води і т. п. і живуть в роскошних веселих палацах і міліонних бідних, що посідають кланткі землі, густо перепердіювані мехами і живуть в убогих, оплаканих смутком, тугію і соломою покритих та нездолею обитих ліпняках і дусять ся в них ще з діда прада. А в многих місцях многі родини живуть, головнню зiomю, разом з худобою. Словом Галичина се край, де горстка польських ділячків і магнатів шось кров і піт з бідного народа і живуть мов в раю і край, де міліонні бідних кормлять ся чуждою і голодом польських ділячків і магнатів і з діда прада живуть в справдішнім панським пеклі.

Сего року минає 150 років, як Галичина перейшла з під

польського під австрійське панованне (1772 р.) З історії і оповідань українського народу знаємо добре, якто перед 1772 р. Подільша була загарбана українські землі під свій крилатий орел і тримала наш народ в великій неволі. В тих то давних часах, за річи-полісполитой народ був запряжений в польсько-шляхоцьке панцизніне ярмо і працював дармо як той від на панських ланах. Не мали люди в тих часах ані свого клантика землі, ані хатини: в тих то часах вся земля і люди належали до чужин. Пан мав право зробити з кріпаком що хотів. Кріпакові не було можна рушити ся з місця. Кріпак мусів був відробити 156 днів в році панщини і заплачати панови ріжні данини в природі. Було і таке, що кріпак, замість три дні працювати дармо на панських ланах, працював цілий тиждень, бо замість відробити тільки а тільки годин в трох днях пани казали кріпакови виорати певне число моргів, нажити, звести і вимолотити таке а таке число кіп збіжжя. Чоловік мусів був робити на пана як та худоба і в додатку ще й смироно рахував панські нагайки на своїй спині. Кріпак не мав перед ким покаржити ся за пана, його не міг борити ні суд, ні адвокат. Він був в залізних руках лютого пана. Своєю щасну долю спасав хита тим, що вдало ся йому втіити на "слободу" або "Волошину" (сі слова ще і до нині проповідують по галицьких селах: "нема дома, пішов на слободу", або: "Чоловік на Волошину втік"), то є на території Буковини. На "слободу" і "Волошину" втікали люди головнню з Покуття і Поділля, шукаючи там схоронення від лютих польських панів, де вони діставали від якогось пана або монастира "свободу" себто 5 або 10 літ вони не платили податків, зате опісля, пан або монастир, обертали їх у звичайних своїх кріпаків. Така то була "свобода" на "слободі" (В тих часах на Молдаві [тепер Буковині] селяни робили тільки 12 днів панщини, дрібно або пішки і давали деяку частину з врожаю "свогю" поду, курку прядиво, вносили раз на рік панови дрова і т. п. Кождий селянин-кріпак міг покидати свої оселі і пани в переносити ся в инше місце, а через се пани і "менше" гнітили своїх підданих. Селянин-кріпак не мав своєї власної землі ані ціля, аця земля була панська або монастирська. І кождий хвиля з неї можна було вигнати селянина-кріпак. А немаючи свого клантика землі і хати ніхто не дбав про огороди сади і т. п., хита що дбали про худобу, яку ім було вільно забирати з собою. За те на Молдаві були вичинні кріпакамі такі люди як Цигани і Татари, яких пан міг продати, подарувати, замінити і т. п. Кріпаки Цигани працювали найбільше по дворах за ремісників — ковалів, челядь і ходили коло худоби).

Хоч Молдава була під "нехристом" Турком з одним "оком", то всеж народ там мав инше житє ніж галицькі кріпаки під "братіями християнами" польською шляхтою (Буковина десь від 1350 р. була під панованнем Молдаві; 1514 р. Молдаву завоювала була Туреччина; 1739 в Молдаву був заведений російський генерал Міних, але на другий рік мусів був вигнати з неї; 1775 р. Буковина, вже разом з Молдавою, опинилася під австрійсько-цисарським панованнем).

Довго, дуже довго верховодили польські буйні ділячкі і магнати в Галичині, так довго, доки цілу свою державу не привели до такого безладу, що Польщу вимазали і втерли з карти Європи. Польщу поділено між три держави: Австрію, Росію і Німеччину (перший поділ відбув ся в 1772 р. Австрія забрала Гали-

чину і частину Холмщини, Росія Білорусь; в другім поділі 1793 р. Росія забрала воведіство Київське, Волинське, Подільське і Брацлавське; при третім поділі, 1795 р. Польська держава вже була скасована і втерта з карти Європи).

По прилученю Галичини до Австрії 1772 р.

Коли Галичина опинилася під австрійським цисарським орлом, то ще не зараз занесено панщину в Галичині і ціла держава була без конституції. В

Австрії панував тоді абсолютизм, державою правив цисарський двір на чолі з цисаром. В Галичині далше верховодили польські ділячкі і магнати і народ тягав далше панцизніне ярмо і то найтяжше за всі краї (в цілій Австрії була тоді панщина), окрім панщини на народ спали нові державні тягари. Держава дєрла з народу податки на милитаризм, нові зброєня, цисарський двір і всікі инші лхви. Народний тягар тришав а гнів шукав дороги виходу.

(Далше буде.)

ЯК ПОЧИНАЛА СЯ ПРАЦЯ В ГАЛИЧИНІ.

Се було в серпні 1920 р., коли Галицький революційний комітет і ЦК.К.П.Г. прибули до Тернополя — тисачової столиці Радянської Галичини. Секретар ЦК.К.П.Г. запропонував був взяти на себе керівництво працею серед молоді, та я вже надто обтяжений радієсною працею, щоб згодитись прийняти таку складну і відповідальну галузь партійної роботи. Але я охоче згодив ся час від часу по змолу обслуговувати організацію К.С.М.Г. тут-ж у Тернополі.

Тернопіль — невелике місто, майже зовсім без фабричних промисловости. Весь кадар тернопільського пролетаріату складав ся із залізничників і друкарів. Частину залізничників — Поляків було вивезено при відступі польською армією. Отже місто залишило ся із зовсім дрібними кадрами пролетаріату: здавало ся, ніякого грунжу для комсомольської праці не має.

Та се тільки на перший погляд. Два молодих т-ші — Н. (я не пам'ятаю його призища) і Тамара, що одержали чимало комсомольської школи на Радянській Україні, жваво прийняв ся за працю, відкаючи їй весь запас своєї невинаженої ще людської енергії. Зорганізували клуб, школу загальної і політичної грамоти, урядували вечіркі (звичайно — з танцями, бо инакше трудно було привабити туди молоді), бігали, клопотали ся. Робота ускладняла ся тим, що її доводило ся вести рівночасно серед української, польської, єврейської молоді. Правда, всі ці групи, з рештою, розуміли українську мову, але до кождої з них потрібний був окремий підхід. Мимо того, праця пошлася ся наперед, навіть несподівано для всіх нас.

Пам'ятаю, з яким невпевнім почутем пішов я на першу політичну бесіду з молодю. По перше я не сподівав ся того, що комітєтові пошастить зібрати більш-менш численну аудиторію. Та коли прийшов — побачив, що помилки ні. Саля клубу була череповиєна юнаками; значно менше було дівчат. По одягу, по руках можна було зрозуміти, що більшість юнаків — залізничники і друкарі; школярів майже не було. І що кидало ся у вічі — зайшло доносити богато престо "дитий вулиці": продавці цигарок, чистильники обуви — так вони й прийшли зі своїми латками, скриньками, шитками, кому не стало місця — сів на свою скриньку. Нарешті починаю:

— Товариші юнаки! Дивлять із зацікавленнем, але трохи недовірливо; до їх же ніхто так не звертав ся. Вже в початку промови зауважив, що розмовляють з сею молодю такою мовою, як ми звикли на Радянській Україні — не "можливо", "Буржуазія", "пролетаріат", навіть "революція" — се для галицької молоді незрозумілі слова, аже тут і революцій справжньої не було. Увага слухачів розвільнює ся. Починаю розмовляти більш популярно, даю елементарні поняття про класову боротьбу, пояснюю прикладами з їх власного життя.

Потрохи крига недовіря розтає. Вдаєть ся завоювати аудиторію, викликати напружену увагу.

Скінчив промову, — мене обступили зі всіх боків, поспішали ся запитати. Так було і в наступних лекціях; в решті решт встановили ся досить

дружні взаємини з сею молодю, котру найбільш приваблювало те, що з нею розмовляють "як з рівними". Очевидячки, і другі викладачі знайшли шлях до юнацького серця, бо коли ми святкували між народне свято молоді, величезна маса юнаків у Сокольській салі досить легко приймала більш широкі промови наших керівників. Особливо запалив сю Молодь виступ Головного Гастрєвкму т. В. Затонського, — галицька молодь не звикла до того, щоб керівник держави розмовляв з нею в такому теплім, товариському тоні.

Ступив в ді, Тернопільська Спілка Молоді почала втрачувати свій суто-місцевий характер і об'єднувати довкола себе робітничо-селянську молоді інших повітів. Пам'ятаю, коли Радевіх ще не був звільнений Червоною Армією, звідки приїздили представники підпільної спілки для звязку з тернопільською організацією, для директив, ознайомлення з набутим нею досвідом.

З моїх молодих тернопільських друзів найбільше запам'ятав я двох, хоч вони мало були подібні один до другого, 12-літній Українець, селянський син Павлуць, що вже встиг побачити, не вважаючи на молоді літа, в галицькій укр. армії, і знею — на Великій Україні наслухав ся вже від нас досить "вчених" слів; він був без роду-племени і тому почував себе шкільно незалежним. Се й було причиною його стихійної революційності, бунтарства, котре було з кожного слова; кождого руху Павлуць. Зовсім иншим був шістьнадцятилітній Талзік, син старого Поляка — слюсара, гіркого пиянці. З самого дитинства Талзікови доводило ся допомагати родити ним нещасними "крайцерами" (дрібно гроші), які він заробляв на вулиці чищенням чобіт. Важке дитинство накладло свій відбиток на юнака, але на нього майже зовсім не вплинуло вуличне оточення, хита же більше озлобило. Звичайно, Талзік ненавидів "Русинів" і "большевиків". На першій же цію він прийшов у клуб престо із зашкваленим, але з того часу став одним із найбільшійших учнів школи й кращома приходив на лекції, бо батько бив би його, як би дізнав ся, що той гає час у "большевиків" замість "гроші заробляти". Павлуць і Талзік не дружили між собою.

Та коли ми відступили з Тернополя над ранком 18. вересня, я побачив коло штабу обох хлопців.

— Ми з вами, — сказави вони мені, — в Червону Армію вступаємо.

— А як же твоє родина, Талзіку?

— Та яось обійдується без мене. А я під шляхтою жити не хочу.

Довелось прохати командования прийняти обох хлопців, заповнити, що вони не будуть обузою для Армії. Та й не були: весь час невмовно-важкою відступу юнаки тримали ся чужою й вносили з надзвичайним героїзмом всі муки Червоної Армії.

РОБІТНИКИ СПІШАТЬ НА ПОМІЧ "У. Р. ВІСТІМ"

Дромгелер, Алта.

На поклик т. Я. Мойсюка з Келгарі складо \$5.00 на пресовий фонд "У.Р.В." і покликано до зложеня такої самої суми слідуючих товаришів:

В Дромгелер, Алта.: П. Грегорійчук, Н. Ділявського, В. Драганюка, М. Левінського, І. Гевка, В. Скорейка, Д. Чичоту, Д. Скакуна, П. Скакуна, Ф. Дмитрука, Д. Бунду, М. Петруцького, П. Макагоро, Ю. Ганюка, А. Павлюка, Д. Гоїна, Г. Галана, Н. Вереньку, Т. Серну, Т. Семаку, С. Небору, В. Патека, А. Цьвігуна і П. Галушка.

Також покликано зложити на пресовий фонд "У.Р.В." по \$2.50 слідуючих товаришок в Дромгелер: Мільку Жарську, Марію Євтиничу, Катерину Гикаву, Юстину Юрківську, Фрозу Дмитрук, Марію Медничук, Марію Костюк, Марію Вапко і Анну Ничик. Вірою що товариші і товаришки розуміють свій обовязок і вивонять його негайно.

Шановні товариші і товаришки! Думаю, що кождому свідомому робітничому і робітничій ясно і зрозуміло, яке значення для пролетарської класи має їх діясна робітничая преса. Пресе говорилось і писалось не раз а десятки разів, що робітничая преса для робітників є тим, чим зброя для армії. Тому то капіталістичні держави найбільші бюджети ухвалюють на узброєння армії, бо судба армії залежить від зброї і вождя, судба хорого залежить від медицини і лікаря, судба льокомотиви від інженера, судба сіпця — від водія, судба нашого тіла — від розуму, а судба нашої сили фізичної і матеріальної залежить від сили розумової. А хто же та розумова сила, як не робітничая преса і література? Тому зрозуміти силу і значення робітничої преси, зрозуміти її завданя, ми повинні зрозуміти і наше завданя, наші обовязки. Не дати підступу нашій робітничій пресі, але ратувати всіма силами, сеж наш публічний учитель, наш університет, се наш інформатор світового події, се наш доповідник на широком океані класової боротьби. Преса вчить нас куди і коли йти, чого і зачим, що і як здобувати. Хто не вмє оцінити преси, той не вмє оцінити життя. Хто говорить, що не треба преси, той лудше зробить, якщо скаже, що не треба життя. Через пресу ми радіємо з товаришами в цілому світі, за посередництвом преси слухаємо реферати Лейна, Троцького, Зіновєва і инших роб. провідників. З пресу чуємо промови найбільших дипломатів на всяких конференціях і зїздах, з чого і самі багато можемо навчити ся.

Отже що є дорожче від своєї діясної робітничої преси? Я знаю, що мудрий чоловік цінить розум висше від самого життя. А тепер подумайте хоть хвилю про тих, що цінять долар висше всего сказаного.

Товариші! Я самий переживаю кризу не меншу як кождий з вас. І ось сю п'ятку, що посілаю, починаю в другий і прирікаю, що в кожду критичну хвилю для робітничої преси помічи не відкажуся! Як довго живе тіло, так довго мусить жити і дух!

Тож виповніймо свої обовязки негайно і покликаймо других. Відновляймо передплату, приєднуймо нових передплатників і вживаймо всяких способів, щобі тільки забезпечити робітничу пресу. Держіть в гору пролетарський смолоскип!

Хай живе "У.Р.В.!" Хай живе робітничая преса в цілім світі а з нею і побіда пролетаріату!

Хай живе пролетарська правда!

А. Войтишин.

Едмонтон, Алта.

На поклик т. Шатувльського складо \$5.00 на пресовий фонд "Укр. Роб. Вістий".

П. Вірстюк.

Лос Енджелос, Кал.

На поклик т. Т. Гушуда складо \$5.00 на поміч "У.Р.В." так само закликаю зложити по \$5.00 слідуючих товаришів:

В Лос Енджелос, Кал.: Д. Дзерика, С. Нікифорука і Д. Лидирука.

В Монит Ло, Кал.: Я. Флічука і Н. Мойсєу.

В Вейквер, Б. К. і околиці: І. Юзю, І. Кушніра, М. Косовського, І. Тарабаса, І. Гагалюка і Т. Танасійчука.

Думаю, що ніхто з сих товаришів не відмовить ся прийїти з помічю для "У.Р.В.", бо знають, що таке робітничая преса.

Н. Р. Стефанець.

Келгарі, Алта.

Вважаючи своїм робітничим обовязком помічи "Укр. Роб. Вістий" в їх критичним фінансовим положенню, я радо відкликаю ся на зазив т. М. Шатувльського і складо на пресовий фонд "У.Р.В." \$5.00. Рівночасно закликаю усіх товаришів і товаришок не лишати ся позаді в початій кампанії несєня помічи нашій газеті.

Василіна Яремко.

Монд, Онт.

На поклик т. Костанюка складо \$5.00 на нашу робітничу часопис "У.Р.В." і закликаю зложити на сю цілю по \$5.00 слідуючих товаришів:

В Монд, Онт.: Михайла Розумного, Івана Лазаровича і Д. Шітку.

В Віндзор, Онт.: Семєна Бабія.

В Монтреал, Кве.: Н. Яворського, Н. Демянчука, М. Маша.

В Торонто, Онт.: Т. Корчака і Володимира Лацака.

Звіваю всіх читачів "Укр. Роб. Вістий", щобі складали на пресовий фонд по кількоу хто може, щобі наша часопись відбивала далше атаки і брехні чорносотенних українських газет як "У. Г.", "Кан. Фармер" і їм подібних.

Хай живе "Укр.-Робітничі Вісті!"

Волод. Заячковський.

Едмонтон, Алта.

На поклик товаришів М. Кобилюк складо на пресовий фонд "Укр. Роб. Вістий" \$2.00 і закликаю зложити на сю цілю по \$2.00 слідуючих товаришів:

В Грау, Алта.: Василіну Снайчук.

В Ленук, Алта.: Параню Бук.

В Едмонтон, Алта.: Карольку Доїух, Каську Богун, Мойсєу. Пронюк, Мокрий, Флічук, Крисє, Нікифоряк і Стрємєнчуку.

Настя Сакоська.

Едмонтон, Алта.

Не чекаючи аж хтось мене викличе, щобі дати поміч ший так дорогій часописі, я зголошую ся сам, складо \$5.00 на пресовий фонд і закликаю зложити таку суму слідуючих товаришів:

В Ленук, Алта.: Івана Сакоського, Василя Бука, Петра Терєся.

В Грау, Алта.: Николу Снайчука і Дїйтра Снайчука.

В Сакоській.

Вінніпег, Ман.

На зазив т. Т. Кульчицького складо на поміч нашій часописі \$2.50 і закликаю зложити таку суму слідуючих товаришок в Вінніпегу: Юлію Шведзійську, Анну Кашан, Марію Бабій, Параску Лилку, Марію Павчук.

Так само закликаю зложити на пресовий фонд "У.Р.В." по \$5.00 слідуючих товаришів в Вінніпегу: Михайла Мішкового, Николу Орського, Володимира Соколовського і Воєдимира Сохаського.

Посифа Аламбєць.

Бойзєсейн, Ман.

На зазив т. М. Комаровського послідо \$5.00 на "Укр. Роб. Вістий" і закликаю зложити таку суму товаришів Мойсєу Стиранку і Юзєка Бабіяка.

Гарасим Комаровський.

Саскатун, Саск.

На поклик т. Ф. Петельки висілаю \$5.00 яресового фонду на "Укр. Роб. Вістий" і закликаю зложити таку суму слідуючих товаришів:

В Саскатуні, Саск.: І. Наливайка, П. Божка, В. Гарасюка.

В Ленглем; Саск.: Г. Колотила.

В Ростау, Саск.: П. Зруб.

В Вінніпегу, Ман.: В. Пуру і Т. Яцишинго.

Михайло Макутра.

В ПОЛЬЩІ.

Новий польський уряд тихо-го консерватизта Новака, якого виборв Пилсудскі і "демократична" більшість сойму, вже почав урядованє. В соймай виголосив Новак програмову бесіду і здобув довіре 193 голосами проти 139.

Та се не починаю ще боротьби між польською буржуазією, яка продовжуєть ся далі. Ведєть ся вона і концентруєть ся коло особи Пилсудського, якого побороють швех поляки всіма способами. Коли Пилсудскі обходив 6. серпня с. р. ровони виходу своїх легіонів проти Росії, швех-стративно усунули ся від святкованя, але в своїх органах вступили проти сего свята і са-го Юліо Пилсудського.

Польський сойм заборобованив цілий сею боротьбою, ледви животє. Він радить, але тільки як є якась сензація або буча, то зберєть ся потрібна скількість суверєнів стягнена провідниками клубік. Звичайні засідани відбувають ся при слабому заїнтєресованню, так що на останню засіданню було всего 64 послів, так що маршалок не заповідав вже слідуючого засіданя, а повідомив, що скличе його письменою.

Не дивинця що супроти такої праці "суверєнів" американський долар стоїть 6.600 см. та що доріжжя а всляд за сим і невдоволенє мас ростє та кришає.

Та се не багато впливає на інтензивність праці, а хита скріпляє ще боротьбу між польською буржуазією.

По крізі почав ся тепер сезон праці і маніфєстацій. Почали ся поїздки міністра закордонних справ за границею в справі усталеия сїдних границь, зїзди воеводів в справі приготувань до виборів. Не дармують і партії, які зі своєї сторони роблять вже виборчі заходи, збирають гроші та мобілізують агітаторів. Клодїт мають тільки кі перевести вибори тепер, кі пізніше. Головно їде о Східну Галичину. З Варшави доносять, що ше підчас ваканій має би зїйти ся сойм та вирішити евентуальне відношенє в справі виборів.

(З. і В.)

ЦІННА КНИЖКА.

Кждий український робітник в Канаді повинен мату в своїй бібліотєці і користати з цінного наукового твору Юлія Ліпєрєта п. н.

ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ.

Книжка обнимає 400 сторін друку більшого формату, зі 112 ілюстраціями, напечатана на книжковім папері. На українську мову переклад П. Дятлів.

Ціна сеї книжки \$2.50.